УДК: 339.188
DOI:

О.В. Решетнікова, Т.В. Боровик, І.О. Терещенко

АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЛОГІСТИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

У даній статті досліджено сучасний стан розвитку ринку логістичних послуг України. Відзначено, що в Україні зростає попит на кваліфіковані логістичні послуги, що, в свою чергу, стимулює розвиток ринку логістики. Визначено, що у 2018 році згідно рейтингу Logistics Performance Index за рівнем ефективності роботи логістичної системи Україна посідає 66-е місце серед 160 країн світу. Значення національного індексу ефективності логістики має тенденцію до зростання. У 2018 році він складав 2,83 бали проти 2,74 у 2016 році. Проаналізовано динаміку обсягів вантажоперевезень в Україні за 2014-2018 рр. Сформовано перелік компаній, що надають логістичні послуги в Україні. Виявлено, що основними учасниками українського ринку, які пропонують логістичні послуги за схемою 3PL є міжнародні компанії, зокрема, «KUEHNE & NAGEL», «Raben», «SCHENKER», «FM Logistic», «DHL», «Ekol logistics» та інші, які характеризуються значними фінансовими можливостями та відпрацьованими зв'язками з транснаціональними клієнтами. Натомість, більшість українських компаній при організації логістики користуються схемами 1PL та 2PL. Більш прогресивні способи організації логістики (3PL, 4PL) застосовує незначна кількість українських підприємств, серед яких «ZAMMLER», «UVK» («Українські вантажні кур'єри»), «LOGISTIC-PLUS», «PAKLINE GROUP», «Denka Logistics», «Diad Logistic». Досліджено сучасні тенденції розвитку ринку логістичних послуг, серед яких: загострення конкуренції, падіння попиту, зниження обсягів вантажоперевезень, зниження тарифів на перевезення, падіння рентабельності перевізників, дефіцит логістичних комплексів середнього й високого класу, недостатня швидкість проходження потоків, незначний рівень інтеграції інформаційних і програмно-обчислювальних комплексів, низький рівень координації контрагентів. Визначено перспективи розвитку ринку, зокрема: активний розвиток операторів, що пропонують логістичні послуги за схемами 3PL та 4PL, збереження тенденцій до злиття та поглинання в сегментах ринку логістичних послуг. Відзначено основні рушійні сили українського ринку логістики, що здатні підвищити рівень його ефективності.

The article investigates the current state of development of the logistics services market in Ukraine. It is noted that the demand for qualified logistics services is growing, that, in turn, stimulates the development of the logistics market in Ukraine. It is determined that in 2018, according to the Logistics Performance Index, Ukraine ranks 66th among 160 countries in terms of the efficiency of the logistics system. The value of the national Logistics Performance Index tends to increase. It was 2.83 points in 2018, compared to 2.74 in 2016. The dynamics of freight traffic volumes in Ukraine in 2014-2018 is analyzed. A list of companies that providing logistics services in Ukraine has been formed. It was found that the main participants of the Ukrainian market that offer logistics services under the 3PL scheme are international companies, in particular, «KUEHNE & NAGEL», «Raben», «SCHENKER», «FM Logistic», «DHL», «Ekol logistics» and others with significant financial capabilities and long-standing relationships with transnational clients. Instead, most Ukrainian companies use 1PL and 2PL schemes when organizing logistics. A more advanced way of organizing logistics (3PL, 4PL) is used by a small number of Ukrainian enterprises, including «ZAMMLER», «UVK», «LOGISTIC-PLUS», «PAKLINE GROUP», «Denka Logistics», «Diad Logistic». The modern tendencies of development of the logistic services market are investigated.

Among them: intensification of competition, falling of demand, reduction of transportation tariffs, falling profitability of carriers, shortage of middle and high class logistics complexes, insufficient speed of flow, insignificant level of integration of information and computing systems, low level of coordination of counterparties. Prospects for market development are identified. In particular: active development of operators offering logistics services under the 3PL and 4PL schemes, maintaining trends in mergers and acquisitions in the segments of the logistics services market. The main driving forces of the Ukrainian logistics market, which are able to increase its efficiency, are noted.

Ключові слова: логістика, логістичні послуги, ринок логістичних послуг, індекс ефективності логістики, вантажоперевезення, логістичні компанії, логістичні оператори.

Key words: logistics, logistics services, logistics services market, Logistics Performance Index, trucking, logistics companies, logistics operators.

Постановка проблеми. Ринок логістичних послуг відіграє важливу роль в розвитку економіки України, оскільки логістика використовується на кожному з етапів перетворення ресурсів у продукти споживання (виробнича логістика, транспортна логістика, складська логістика). Із розвитком ринку в Україні та посиленням конкуренції зростає попит на кваліфіковані логістичні послуги, що, в свою чергу, сприяє розвитку ринку логістики. Однак, незначні темпи розвитку українського ринку логістичних послуг порівняно зі світовими, а також недостатній рівень використання потенціалу галузі обумовлюють актуальність дослідження сучасних тенденцій та перспектив розвитку ринку логістичних послуг в Україні. Недостатнє опрацювання зазначеної проблематики обумовило актуальність та вибір теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ринок логістичних послуг України є предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, в своїх роботах вчені: Тараненко Ю. В., Чорнописька Н. В., Шандрівська О. Є., Шевців Л. Ю., Ібрагімхалілова Т. В. та інші, досить широко досліджують сучасні тенденції та проблеми розвитку ринку логістичних послуг в Україні, його особливості та перспективи, однак питання пріоритетних шляхів підвищення ефективності ринку логістичних послуг і надалі залишається актуальним.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану та перспектив подальшого розвитку ринку логістичних послуг України, а також, розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності українського ринку логістики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Початковим етапом формування професійного ринку логістичних послуг в Україні можна вважати 2000 рік, коли почали з›являтися національні логістичні компанії, які відповідали світовому рівню розвитку у своїй галузі. Сьогодні ринок логістики України знаходиться на етапі стабілізації. Він стає більш відкритим, цивілізованим і професійним.

Згідно рейтингу Logistics Performance Index [1] у 2018 році за рівнем ефективності роботи логістичної системи Україна посідає 66-е місце серед 160 країн світу. Ранжування проводиться за низкою індикаторів у сфері торгівлі, які найчастіше вважаються найважливішими для розвитку країн.

Індекс ефективності логістики (Logistics Performance Index) – це середньозважений показник по країні за шістьма ключовими показниками: 1)ефективність процедур митного і прикордонного оформлення, тобто швидкість, простота та передбачуваність формальностей (customs); 2) якість торгівельної та транспортної інфраструктури, наприклад, порти, залізниці, дороги, інформаційні технології (infrastructure); 3)

міжнародні поставки (international shipments); 4) якість та компетентність логістичних послуг, наприклад, транспортних операторів, митних брокерів (logistics competence); 5) можливість відстеження проходження вантажів (tracking and tracing); 6) своєчасність поставок (timeliness).

Компоненти були обрані на основі теоретичних та емпіричних досліджень та практичного досвіду фахівців з логістики, які беруть участь у міжнародній експедиції вантажів. Максимальна оцінка по кожному показнику може досягати 5 балів. Чим вищим є показник індексу країни, тим більш розвиненою є її логістична система [2, с. 220].

На думку експертів, логістична система України прогресує. Це виразно демонструє динаміка національного індексу ефективності логістики. У 2018 році він складав 2,83 бали, проти 2,74 у 2016 році. Найбільш розвиненим компонентом вітчизняної системи логістики є своєчасність поставок вантажів (3,42), а найменш розвиненим – якість торгівельної та транспортної інфраструктури (2,22) (рис. 1).

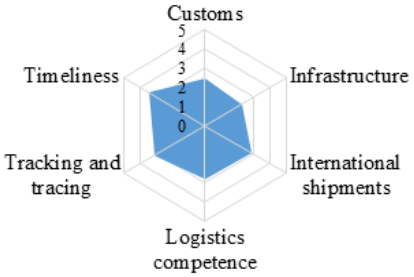

Рис. 1. Значення показників, що формують індекс ефективності логістики (LPI) України, 2018 р.
Джерело: розроблено автором на основі [1]

Ринок логістики України включає декілька напрямків вантажоперевезень: залізничний, водний, автомобільний, авіаційний, трубопровідний. Аналіз обсягів вантажоперевезень в Україні (рис. 2) показав, що у 2018 р. відбувся незначний спад (-0,8%), тоді як у 2016-2017 рр. спостерігалась тенденція до їх зростання (2,8-5,8%). Незважаючи на те, що на наразі більша частина вантажів все ще відправляється залізницею, кількість таких перевезень постійно зменшується, в той час, як частка автомобільних перевезень поступово зростає.

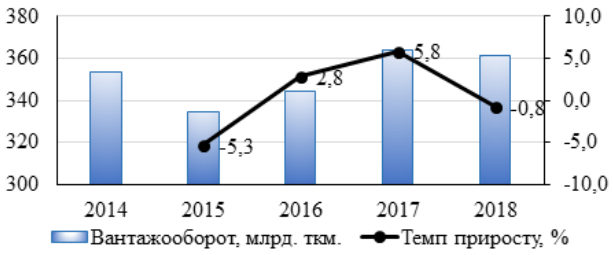

Рис. 2. Динаміка обсягу вантажоперевезень в Україні в 2014-2018 рр. в натуральному вираженні, млрд. т/км
Джерело: побудовано автором за даними Державної служби статистики України [3]

Деякі види вантажів вимагають дотримання температурного режиму під час зберігання і перевезення продукції. Для цього потрібна розгалужена система холодних складів, велика кількість обладнаного транспорту і відсутність тривалих затримок при навантаженні-вивантаженні товарів між усіма точками зберігання. Основна проблема холодної логістики – дотримання умов зберігання на всіх етапах харчового ланцюжка, оскільки порушення температурного режиму на будь-якому етапі може привести до втрати якості продукції, що може бути небезпечним для кінцевого споживача [4].

Кількість основних діючих логістичних операторів в Україні дуже невелика, тоді як в розвинутих західних кранах їх кількість вимірюється сотнями. Перелік основних компаній, які надають логістичні послуги в Україні, наведений в табл. 1.

Таблиця 1

Перелік основних компаній, які надають логістичні послуги в Україні, 2020 рік

Компанії, які спеціалізуються на наданні логістичних послуг в Україні	
українські	**закордонні, які мають представництва в Україні**
«ZAMMLER», «UVK» («Українські вантажні кур'єри»), «LOGISTIC-PLUS», «PAKLINE GROUP», «Denka Logistics», «Укртранс», «Diad Logistic», «Центр транспортної логістики» (ЦТЛ), «Denka Logistics», «Delivery», «САВСЕРВІС», «GTL» та інші.	«Kuehne and Nagel» (Німеччина), «Raben» (Нідерланди), «DHL» (Німеччина), «Shenker Україна» (Німеччина), «Ekol logistics» (Туреччина), «FM Logistics» (Франція) та інші.

Джерело: допрацьовано на підставі [5, с. 31]

Ринок логістичних послуг репрезентують кілька сегментів. Н. В. Чорнописька, О. Є. Шандрівська пропонують виділити в структурі українського ринку логістичних послуг наступні сегменти: «транспортно-експедиційні послуги; професійні складські послуги; експрес-доставка; комплексні логістичні рішення (контрактна логістика); управління ланцюгами поставок».

Основними учасниками українського ринку, що пропонують логістичні послуги за схемою 3PL, є міжнародні компанії, зокрема, «KUEHNE & NAGEL», «Raben», «SCHENKER», «FM Logistic», «DHL», «Ekol logistics» та інші, які характеризуються значними фінансовими можливостями та відпрацьованими зв'язками з транснаціональними клієнтами.

Більшість українських компаній при організації логістики користуються схемами 1PL та 2PL. Близько 90% компаній, що надають логістичні послуги на ринку України – 2PL-провайдери. Більш прогресивні способи організації логістики (3PL, 4PL) застосовує незначна кількість українських підприємств, серед них «ZAMMLER», «UVK» («Українські вантажні кур'єри»), «LOGISTIC-PLUS», «PAKLINE GROUP», «Denka Logistics», «Diad Logistic».

Прагнучи оптимізувати відповідні витрати бізнесу, підвищити рівень лояльності клієнтів, отримати стратегічні переваги над конкурентами, управлінці все частіше вдаються до підвищення ефективності логістики по всьому ланцюгу поставок. Українські логістичні компанії розвивають свої конкурентні переваги: активно впроваджують інноваційні рішення та IT-продукти, шукають нові методи оптимізації витрат на логістику. Нині логістичні оператори вдаються до кооперації. Активно працюють галузеві асоціації, об›єднання, ком'юніті.

Підсумовуючи ситуацію розвитку ринку логістичних послуг в Україні, можна виділити такі характерні особливості:

- загострення конкуренції, падіння попиту, зниження обсягів вантажоперевезень, зниження тарифів на перевезення, падіння рентабельності перевізників;
- дефіцит термінальних, транспортно-логістичних і складських комплексів середнього й високого класу;
- недостатня швидкість проходження потоків (через низьку рейсову швидкість і простої до 40 % часу в дорозі);
- незначний рівень інтеграції інформаційних і програмно-обчислювальних комплексів;
- низький рівень координації контрагентів при організації мультимодальних і змішаних перевезень вантажів (потрібна зміна концепції управління — від єдиного технологічного процесу й штрафів за простої до планування перевезення на принципах єдиного вікна і єдиної тарифної ставки).

Щодо перспектив розвитку ринку логістичних послуг в Україні, то слід відзначити наступні:

1. Слід очікувати активного розвитку операторів, що пропонують логістичні послуги за схемами 3PL та 4PL. Решта транспортно-експедиційних компаній поступово ставатимуть їх субпідрядниками.

2. Збереження тенденцій до злиття та поглинання в сегментах ринку логістичних послуг, що зумовлені посиленням конкуренції, конфліктом інтересів учасників ринку. Великі компанії, маючи запас міцності та можливість працювати певний період з мінімальним рівнем рентабельності, зможуть легше адаптуватись до зміни кон'юнктури ринку логістичних послуг. Компанії, що працювали в нішах ринку логістичних послуг, будуть витіснені з ринку через вигідні та стабільні пропозиції від великих компаній, які працюють в привабливішому ціновому сегменті. Малі компанії очікує реорганізація або поглинання великими компаніями.

3. Розвиток міжнародної торгівлі, динаміка розвитку взаємопов'язаних ринків, зокрема, ринку товарів повсякденного попиту та його сегменту онлайн-продажів першочергово визначатимуть перспективи розвитку ринку логістичних послуг на цільових ринках [6, 7].

Основними рушійними силами на ринку логістичних послуг, на наш погляд, є:

- глобалізація діяльності компаній-клієнтів та їх концентрація на ключових компетенціях;
- прагнення до скорочення логістичних ланцюгів і оптимізації витрат на його ділянках;
- розвиток контрактної, проектної логістики, тобто формування стратегії й тактики логістичного обслуговування корпоративних клієнтів;
- IT-підтримка логістичних процесів, особливо можливість вчасного одержання інформації про місце знаходження вантажу в ланцюзі поставок;
- формування інтегрованої логістичної підтримки життєвого циклу продукції, що особливо актуально для наукомістких виробів і виробів з коротким життєвим циклом [8].

На нашу думку, зазначені зміни призведуть до репозиціювання та впровадження нових стратегій у діяльності логістичних операторів.

Висновки. Підсумовуючи вище викладене, можна зробити висновок, що мета дослідження досягнута. Виявлено, що логістична система України прогресує, що під-

тверджується зростанням значення національного індексу ефективності логістики (у 2018 р. він складав 2,83 бали). Аналіз обсягів вантажоперевезень в Україні показав, що у 2018 р. відбувся незначний спад (-0,8%), тоді як у 2016-2017 рр. спостерігалась тенденція до їх зростання (2,8-5,8%). Виявлено, що основними учасниками українського ринку, які пропонують логістичні послуги за схемою 3PL, є міжнародні компанії. Натомість, більшість українських компаній користуються схемами 1PL та 2PL і лише незначна кількість українських підприємств застосовують більш прогресивні схеми (3PL, 4PL). Досліджено сучасні тенденції розвитку ринку логістичних послуг в Україні та визначено перспективи його розвитку. Авторами відзначено основні рушійні сили українського ринку логістики, що здатні підвищити рівень його ефективності. Зростання попиту на кваліфіковані логістичні послуги вимагає від логістичних операторів переходу до сучасних схем організації логістичних послуг, що потребує подальших наукових розробок в цій сфері.

1. Connecting to Compete 2018. Trade Logistics in the Global Economy. The Logistics Performance Index and its Indicators. URL : https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/29971/LPI2018.pdf; 2. *Тараненко Ю.В.* Аналіз ринку логістичних послуг. Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 12. Ч. 3, 2015. С. 219-222; 3. Державна служба статистики України. Транспорт і зв'язок України 2018. Статистичний збірник. За редакцією І. Петренко. К. 2019 р. 153 с. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/08/zb_tr2018pdf.pdf; 4. Аналіз ринку логістики України. 2018 рік. URL: https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-logistiki-ukrainy-2018-god; 5. *Dyczkowska Joanna.* Marketing of logistics services in Poland and in Ukraine / Joanna Dyczkowska, Olga Reshetnikova // Politechnika Koszalińska Wydział Nauk Ekonomicznych Zeszyty Naukowe. – Nr 21, Koszalin, 2017. – p. 25–40; 6. *Чорнописька Н.В., Шандрівська О.Є.* Тенденції та перспективи ринку логістичних послуг України [Текст]. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». № 735. Логістика: збірник наукових праць / Національний університет «Львівська політехніка». Львів : Вид-во «Львівська політехніка», 2012. С. 244-249; 7. *Шандрівська О.Є., Л.Ю. Шевців.* Комплексний аналіз ринку логістичних послуг в Україні. Актуальні проблеми економіки. К., 2016. №7(181). С. 163-174; 8. *Ібрагімхалілова Т.В.* Потенціал розвитку ринку транспортно-логістичних послуг в Україні. Ефективна економіка. 2011. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1352

References.

1. Connecting to Compete 2018. Trade Logistics in the Global Economy. The Logistics Performance Index and its Indicators. URL: https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/29971/LPI2018.pdf; 2. *Taranenko Ju.V.* Analiz rynku loghistychnykh poslugh. Naukovyj visnyk Khersonsjkogho derzhavnogho universytetu. Vypusk 12. Ch. 3, 2015. S. 219-222; 3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrajiny. Transport i zv'jazok Ukrajiny 2018. Statystychnyj zbirnyk. Za redakcijeju I. Petrenko. K. 2019 r. 153 s. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/08/zb_tr2018pdf.pdf; 4. Analiz rynku loghistyky Ukrajiny. 2018 rik. URL: https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-logistiki-ukrainy-2018-god; 5. *Dyczkowska Joanna.* Marketing of logistics services in Poland and in Ukraine / Joanna Dyczkowska, Olga Reshetnikova // Politechnika Koszalińska Wydział Nauk Ekonomicznych Zeszyty Naukowe. Nr 21, Koszalin, 2017. p. 25–40; 6. *Chornopysjka N.V., Shandrivsjka O. Je.* Tendenciji ta perspektyvy rynku loghistychnykh poslugh Ukrajiny [Tekst]. Visnyk Nacionaljnogho universytetu «Ljvivsjka politekhnika». № 735. Loghistyka : zbirnyk naukovykh pracj / Nacionaljnyj universytet «Ljvivsjka politekhnika». Ljviv : Vyd-vo «Ljvivsjka politekhnika», 2012. S. 244-249; 7. *Shandrivsjka O.Je., Shevciv L.Ju.* Kompleksnyj analiz rynku loghistychnykh poslugh v Ukrajini. Aktualjni problemy ekonomiky. K., 2016. № 7(181). S. 163-174.; 8. *Ibraghimkhalilova T.V.* Potencial rozvytku rynku transportno-loghistychnykh poslugh v Ukrajini. Efektyvna ekonomika. 2011. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1352